

informatieve paragraaftitels zijn evenmin in een lijst opgenomen en er rest de historicus dan ook weinig anders dan het hele werk door te bladeren.

Op de keper beschouwd betreft de editie een curieus mengsel van historiografische gegevens van verschillende auteurs. Molius' *opus magnus* vormt de kern, maar in de loop van de zestiende eeuw werd dit werk door verschillende afschrijvers gelardeerd met andere historiografische gegevens. Het blijft ongewis wat nu exact de inhoud en strekking van de oorspronkelijke kroniek van Molius was, hoezeer de uitgevers ook pogingen hebben gedaan de ingevoegde passages aan te duiden op basis van stilistische en codicologische argumenten. (39-41, vergelijk het gestelde op bladzijde 7)

De inleiding tot de uitgave is teleurstellend. Zij bevat een uitgebreide beschrijving van de vaak achttiende- of negentiende-eeuwse handschriften, maar daarbij ontbreekt het aan een systematische opbouw. Een schema met basisinformatie is in zo'n geval veel overzichtelijker. Serieuzer is het feit dat er eigenlijk helemaal geen poging wordt gedaan om een inhoudelijke analyse te geven van Molius' kroniek. De lezer mist iedere reflectie omtrent stedelijke historiografie, zo ontbreken referenties aan de redelijk omvangrijke recente literatuur over stadskronieken (Johanek, Van Houts, Van Synghel, Vasina, Schneidmüller, om maar een paar te noemen). In dit kader zou bijvoorbeeld een vergelijking met de kroniek van Peter van Os buitengewoon interessant zijn. Hoewel laatstgenoemde maar een dertigtal jaar eerder werd geschreven op een steenworp afstand, gaat het om een totaal ander werk, waarin de Bossche geschiedenis in een landsheerlijk kader wordt geplaatst, terwijl Molius dat expliciet niet doet. In dat kader is het niet verwonderlijk dat van de vijftig bladzijden tellende inleiding slechts iets meer dan één enkele pagina aan een inhoudelijke analyse is gewijd.

We mogen dankbaar zijn dat we met deze uitgave beschikken over een nieuwe historiografische tekst, met veel onverwachte en interessante gegevens. De uitgave zal dankbaar worden benut door historici. Toch is zij alleen met omzichtigheid te gebruiken. Nog steeds weten we maar globaal welke passages aan Willem Molius kunnen worden toegeschreven en welke niet. Een meer analytische benadering zou de waarde van deze editie sterk hebben verhoogd.

Robert Stein

R. Prud'homme van Reine, *Admiraal Zilvervloot. Biografie van Piet Hein* (Open domein XLI; Amsterdam, Antwerpen: De Arbeiderspers, 2003, 257 blz., €19,95, ISBN 90 295 3663 2).

Prud'homme van Reine heeft zich ontpopt als de nieuwe biograaf van de zeehelden van de Republiek. Na zijn proefschrift aan Jan Hendrik van Kinsbergen (1990) te hebben gewijd, heeft hij achtereenvolgens een biografie geschreven van Michiel Adriaensz. de Ruyter (*Rechterhand van Nederland*, 1996) en een dubbelbiografie, van Maerten Harpertz. Tromp en Cornelis Tromp (*Schittering en schandaal*, 2001). Met Piet Hein begeeft hij zich in het begin van de zeventiende eeuw, toen de vloot van de Republiek zich nog moest ontwikkelen tot een werkelijke zeemacht.

Bij dit boek hanteert de auteur dezelfde uitgangspunten als bij zijn voorgaande boeken. Hij doet gedegen archiefonderzoek, maakt ruim gebruik van voorwerpen die al dan niet terecht aan de persoon in kwestie zijn toegedicht, en van iconografische bronnen. Wat dat laatste betreft, wist hij twee nieuwe portretten van Piet Hein toe te voegen aan het reeds bekende werk. Zijn grondhouding ten opzichte van de 'gebiografeerden' is over het algemeen als vanzelfsprekend positief (met uitzondering van Cornelis Tromp die hij zeker niet tot zijn

favorieten rekent), zijn taalgebruik — een biografie moet ook prettig lezen — onderhoudend maar af en toe toch wel oubollig en clichématig. Als je op pagina 44 leest dat Pieter Both de *Hollandia* naar Banda zendt om daar 'orde op zaken te stellen' en iets verder dat 'de Nederlanders op Banda het gehele jaar gezucht hebben onder aanvallen van lokale bewoners' dan vraag je je soms wel af of het bij de auteur niet is opgekomen dat de Bandanezen zelf misschien wel meer reden tot zuchten hebben gehad!

In tegenstelling tot de vier eerder genoemde personen, staat de hoeveelheid bronnenmateriaal in het geval van Piet Hein in geen verhouding tot zijn naambekendheid. Dat is niet verwonderlijk. Hein, in 1577 in Delfshaven geboren, steeg pas op latere leeftijd tot eenzame hoogte door de befaamde verovering van de zilvervloot in 1628. Maar voordat hij dat succes kon uitbuiten, sneuvelde hij een jaar later.

Dat wil niet zeggen dat zijn leven daaraan voorafgaand onbeduidend of oninteressant is geweest. Zijn carrière kan model staan voor vele zeeofficieren uit de beginperiode van de Republiek. De strijd tegen de Spanjaarden was daarin een rode draad. Varend op de koopvaardij, werd hij gevangen genomen door de Spanjaarden. Hij kwam weer vrij dankzij een gevangenenruil na de slag bij Nieuwpoort. In 1607 vertrok hij in dienst van de Verenigde Oostindische Compagnie met de vloot van Verhoeff naar de Indische Archipel, waar hij actief deelnam aan de strijd tussen Portugezen, Spanjaarden en Engelsen om de Molukse kruidnagelen. In 1623 treedt hij in dienst van de net opgerichte WIC en onderneemt hij expedities naar Brazilië en Angola en later nogmaals naar Brazilië en de Caraïben. Pas na de verovering van de Spaanse zilvervloot treedt hij als luitenant-admiraal in dienst van de admiraliteit om een jaar later voor Duinkerken te sneuvelen aan boord van de *Groene Draeck* met Maarten Tromp als kapitein.

Over de periode tot 1628 is weinig materiaal aanwezig, zoals de auteur ook vaststelt. Hij lost dit op door het leven van Hein in te bedden in een bredere maritiem-historische context. Desondanks heeft bijna de helft van de tekst van het boek betrekking op de laatste jaren van Heins leven.

Hein is een zeeheld zonder ooit een zeeslag van formaat geleverd te hebben. Grote zeeslagen werden in deze periode ook nog nauwelijks geleverd en het merendeel van de maritieme activiteiten was gericht op het blokkeren van of aanslagen uitvoeren op vijandelijke zeehavens dan wel het onderscheppen van koopvaarders. Dat betekende blokkades of landingen op de kust om van daaruit in combinatie met bombardementen van het scheepsgeschut fortificaties buiten gevecht te stellen. Hierin toonde Hein zich een inspirerend leider die aan het hoofd van de troepen de strijd niet uit de weg ging.

Interessant is de aandacht die de auteur besteedt aan het proces van onderhandelen en touwtrekken om bepaalde personen op bepaalde functies benoemd te krijgen, een verschijnsel dat uiteraard niet onbekend is. Ook Hein, die van eenvoudige afkomst was, daar waar de meeste opperofficieren van de marine in die tijd nog uit adellijke of vooraanstaande rangen werden gerecruteerd, had hier bij zijn benoeming tot luitenant-admiraal mee te maken. De protectie van Frederik Hendrik, die in financieel opzicht veel baat had gehad bij de verovering van de zilvervloot, gaf uiteindelijk de doorslag.

Al bij al geeft de auteur in deze goed verzorgde biografie over Piet Hein een gedegen beeld van een vlootvoogd uit de beginperiode van de Nederlandse marine zonder dat het grote verrassingen oplevert. Heins naam en faam blijft ook na dit boek onlosmakelijk verbonden met die ene zilvervloot.

A. Poelwijk, *'In dienste vant suyckerbacken.'* *De Amsterdamse suikernijverheid en haar ondernemers, 1580-1630* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 2003, Amsterdamse historische reeks, Grote serie XXXI; Hilversum: Verloren, 2003, 310 blz., €26,-, ISBN 90 6550 767 1).

Suiker was het witte goud van de zestiende en zeventiende eeuw. De West-Indische Compagnie (WIC) werd er voor opgericht en er werden zelfs oorlogen om gevoerd. Suikerriet (bietsuiker is van veel latere datum) gedijt in de tropen. Om kwaliteitsverlies te voorkomen moet de rijpe rietsuiker direct na het kappen ter plekke worden verwerkt tot een halffabrikaat: de ruwe suiker. De halfgeraffineerde kogelvormige suikerbroden werden vervolgens in kisten naar Europa verscheept. Daar diende de ruwe suiker verder geraffineerd te worden: een proces van koken en zuiveren. De ondernemers die dit in Amsterdam deden, vormen het onderwerp van dit aan de Universiteit van Amsterdam verdedigde proefschrift.

Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat over de organisatie van de Amsterdamse suikerhandel. Hierbij komen zaken aan bod als het gebruik van suiker, het productieproces, de wortels van de Europese en de Amsterdamse suikernijverheid, de bemoeienissen van de overheid en de dagelijkse praktijk van de suikerraffinage. Helder en duidelijk worden deze thema's beschreven.

In het tweede deel verschuift het perspectief naar de suikerondernemers en worden onderwerpen behandeld als geografische herkomst, het economisch gedrag en het sociale gedrag. Poelwijk noemt dit een persoonsgerichte ondernemersbenadering. Hierin treedt hij in de voetsporen van Peter Klein en Jan Willem Veluwenkamp. Waar zij zich nog richten op de individuele ondernemer die economische groei nastreeft, gaat Poelwijk verder en neemt een hele beroepsgroep onder de loep.

Vóór 1580 kende Amsterdam geen suikernijverheid. De suikerbakkers die zich vervolgens in de stad vestigden kwamen overwegend uit Antwerpen. De knechten en gezellen waren veelal van Duitse herkomst. Door zich te beperken tot de periode tot 1630 gaat het onderzoek vooral over deze nieuwkomers. Waarom de nogal willekeurige eindgrens van 1630 wordt gehanteerd, is onduidelijk en vreemd. Immers, de grootste bloei bereikte de Amsterdamse suikertrafiek pas rond 1650. (18) Zou deze afbakening alleen te maken hebben met het gegeven dat het notarieel archief van Amsterdam tot 1620/1630 vrij uitgebreid is geïnventariseerd? (24) Desondanks worden notariële akten en gedrukte bronnen van na 1630 gebruikt. Kortom, een mysterieuze zaak.

In economisch opzicht vormden de Amsterdamse suikerbakkers een zeer heterogene groep. Ze zijn globaal in drie ongeveer even grote groepen te verdelen: de internationale handelaar die een deel van zijn kapitaal in de suikertrafiek investeerde; de kleinschalige handelaar die een duidelijke fysieke band onderhield met zijn suikerbedrijf; en de zelfstandige suikerproducent die naast zijn bezigheden in de suiker geen andere handelsactiviteiten ontplooiden. In de onderzochte jaren had de Amsterdamse suikerindustrie als geheel een nogal ambachtelijk karakter.

Het zal niet verbazen dat de auteur tot de conclusie komt dat de drie ondernemerstypen verschillend ondernemersgedrag vertoonden, zoals op het gebied van investeringen, onroerend-goedbezit en vermogen. (191) Dit riekt mijns inziens naar een cirkelredenering. Eerst verdeelt Poelwijk de suikerbakkers op grond van economische criteria in drie typen in. Vervolgens concludeert hij dat er economische verschillen tussen de drie typen bestaan. Op zijn minst een niet erg sterke redenering.

Waar ik nog minder gelukkig mee ben, is het onderzoek naar het investeringsgedrag van de